
A bírósághoz fordulás lehetősége veszélyhelyzet idején

Nagy Andrea*

Talán annyiban szerencsés volt az „időzítés”, hogy a bírósági eljárásokban a „digitalizáció világát” éltük és éljük, valamint az elektronikus úton történő iratbeadás már elterjedt, illetőleg a Polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény I. novellája már készülében volt, mely a polgári peres szabályok könnyítését célozta éppen olyan értelemben, hogy a bírósághoz fordulás lehetőségét, a polgári per kezdeményezését kívánta még jobban elősegíteni, tanulva az elmúlt két éves elég szigorúvá váló bírósági gyakorlatból. Valószínűleg nem a 2021. évi XCIX törvény a veszélyhelyzeti jogalkotás utolsó láncszeme, az igazságszolgáltatás még számos kihívás előtt áll. Azonban az elmúlt két év tendenciái alapján megállapítható, hogy veszélyhelyzeti jogalkotás egyre jobban elősegíti a peres eljárások rendes keretek közötti tartását

Kulcsszavak: 2016. évi CXXX. törvény, digitalizáció világa, veszélyhelyzeti jogalkotás, a bírósághoz fordulás joga

Access to justice and state of emergency

Perhaps the 'timing' was fortunate in that sense that we lived and are living in the 'world of digitalisation' and submitting papers electronically is already widespread in court proceedings, and the first novellar modification of Code of Civil Procedure, which was intended to facilitate civil litigation precisely in the sense that it sought to further facilitate access to justice and the initiation of civil litigation, was already being prepared, based on the experiences of court practice that has become quite rigorous over last two years. Act XCIX of 2021 is probably not the last link in emergency legislation, judiciary still have to face a number of challenges. However, trends over the last two years show that emergency legislation is facilitating the normal conduct of civil litigation.

Key words: Act CXXX of 2016, world of digitization, emergency legislation, access to justice

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2021.5.1480>

1. Bevezetés

Éppen, hogy életbe lépett és alkalmazásra került a gyakorlatban a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.), a hatályba lépését követő második évben már egy olyan rendkívüli helyzetre kellett a

* Egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Eljárásjogi Intézeti Tanszék.

jogalkotóknak és a jogalkalmazóknak reagálni és megoldást találni, amellyel korábban még nem találkozhattunk.

Ha lehet ilyet mondani, talán annyiban szerencsés volt az „időzítés”, hogy a bírósági eljárásokban a „digitalizáció világát” éltük és éljük, valamint az elektronikus úton történő iratbeadás már elterjedt,¹ illetőleg Pp. I. novellája már készülődésben volt, mely a polgári peres szabályok könnyítését célozta éppen olyan értelemben, hogy a bírósághoz fordulás lehetőségét, a polgári per kezdeményezését kívánta elősegíteni, „tanulva” a kódex akkorra két éves szigorúvá váló bírósági gyakorlatából.

A megoldási javaslatok ugyanúgy hullámokként törtek fel, mint maga a vírus is. Jelen tanulmánynak nem célja a veszélyhelyzettel kapcsolatos valamennyi jogszabály és azzal összefüggő elméleti kérdés feldolgozása, e cikk kizárólag a polgári perekben és nemperes eljárásokban alkalmazott és alkalmazandó első lényeges jogszabály bemutatására és az általa a szerzőben felvetődő kérdések tudományos szempontból való megválaszolására törekszik.

Az első hullám kezdetekor a Kormány a 40/2020 (III.11.) Korm. rendeletében 2020. március 11. napján elrendelte a veszélyhelyzetet,² mely a 282/2020 (VI.17.) Korm. rendelet értelmében 2020. április 17. napjáig tartott. A Kormány igen gyorsan reagált a kialakult helyzetre, különös tekintettel arra, hogy az Egészségügyi Világszervezet (WHO) is 2020. március 11. napján nyilvánított a koronavírus járványt világjárvánnyá, és közvetlenül felhívta az országok figyelmét a globális reagálás szükségességére.³

Ez a döntés nem volt egyedülálló, mivel kihirdetett veszélyhelyzet nem az első volt Magyarországon: a Kormány a rendszerváltás óta 16 alkalommal hozott már ilyen döntést, azonban annyiban mégis kivételes volt, hogy a korábban elrendelt veszélyhelyzetek nem az ország teljes területére, hanem csak egyes regionális területekre terjedtek ki, így azok nem a teljes lakosságot érintették, azok hatását is csak az emberek egy kis része érezte.⁴ A 2020. évben elrendelt veszélyhelyzet viszont valamennyi állampolgárra és intézményre kiterjedt, így jelentősen kihatott a polgári eljárásjogunk rendjére is.

2. A rendkívüli ítélkezési szünet bevezetése

Ahhoz, hogy a jogalkotók és jogalkalmazók valamennyi időt nyerjenek, hogy felkészülhessenek az új helyzetre, a 2020. március 11.-ei (amely csütörtök napjára esett) veszélyhelyzet elrendelését követően, a bírósági eljárások vonatkozásában a Kormány – a Kúria elnöke, az OBH elnöke és a legfőbb ügyész javaslatára – 2020. március 14. napján (vasárnap) 2020. március 15. napja és 2020. március 30. napja között rendkívüli ítélkezési szünetet rendelt el.⁵ A rendkívüli ítélkezési szünet

¹ Ld. 2015. évi CCXXII törvény

² Az Alaptörvény 53. cikk (1) bekezdése alapján.

³ Az Európai Unió Tanácsa - A Covid19-világjárvánnyal kapcsolatos válságkoordináció, <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/coronavirus/> (Megtekintés dátuma: 2021.10.15.)

⁴ Lásd erről bővebben: Horváth Attila: A veszélyhelyzet közjogi és jogalkotási dilemmái - Mérlegen az Alaptörvény 53. cikke. In: *Közjogi Szemle* 2020/4., 17-25. o.)

⁵ 45/2020. (III.14.) Kormány rendelet 1. §-a

időtartama alkalmat adott mind az OBH-nak, mind a jogalkotónak, hogy különleges eljárási szabályok megteremtésével igazodjanak az eddig ismeretlen járványhelyzethez.

Nyilván a rendkívüli ítélkezési szünet bevezetése megnehezítette a felek helyzetét a bírósági út igénybe vételében, és abban is, hogy a perbe vitt jogvitájukat a bíróság ésszerű időn belül elbírálja, de az élet és egészség védelme e körben – álláspontom szerint – elsődleges.

A gyakorlatban azonban jogértelmezési problémát okozott a „rendkívüli ítélkezési szünet”, mint jogintézmény tartalmának meghatározása, mert az a korábbi jogirodalomban és a hatályos jogszabályokban ismeretlen volt, így a rendkívüli ítélkezési szünetet nem lehet a Pp.-ben szabályozott ítélkezési szünet⁶ intézményével azonosítani, és annak szabályait egy az egyben alkalmazni. Talán egyértelműbb és célravezetőbb lett volna a jogalkalmazókban és a jogirodalomban felvetett kérdések megelőzése érdekében is, ha a jogalkotó nem két eltérő fogalom szóhasználatával él,⁷ hanem vagy az „ítélkezési szünet” kifejezést alkalmazza nem kiemelve az ítélkezési szünet rendkívüli jellegét, vagy a Pp. 148. §-ára utal vissza a szabályozás körében, tekintettel arra, hogy az ítélkezési szünet szabályait a Pp. tartalmazza.

Az ítélkezés szünet eredeti célja az volt, hogy bizonyos időszakot kivesz a törvénykezésre egyébként rendelkezésre álló éves munkanapok sorából, a bírák és jogi képviselők pihenéshez való jogának jól megszabott biztosításával előmozdította az ítélkezést.⁸

Az ítélkezési szünet idején a határidők nem kezdődnek meg, illetve a már megkezdődött határidők nem folynak. Az ítélkezési szünet tartama kivételt képez a határidők folyása alól, ez idő alatt az eljárási határidők nem folynak. Ennek megfelelően, ha egy határidő az ítélkezési szünet előtt megkezdődött, akkor az augusztus 20-át vagy január 1-jét követően (értelemszerűen a napokban számított határidők tekintetében) a soron következő sorszámú napnál folytatódik. Hónapokban vagy években megállapított határidő esetén csak az ítélkezési szünetet követő hónap megfelelő napján jár le az adott határidő. Amennyiben, ha a hónapokban megállapított határidő túlnyúlik az ítélkezési szüneten, akkor annak folyását az ítélkezési szünet nem érinti.⁹

Normatív szabályozás hiányában a jogértelmezési bizonytalanságot utóbb, az OBH elnöke határozataival igyekezett eloszlatni, ugyan nem mindig konzekvensen, vagy a jogalkotóval és a korábbi joggyakorlattal összhangban.

Igy az OBH elnöke határozatában rendelkezett arról,¹⁰ hogy a bíróságok a rendkívüli ítélkezési szünet alatt egyáltalán nem tarthatnak tárgyalást, tekintettel

⁶ Pp. 148.§

⁷ Lásd erről bővebben: Rainer Lilla: A veszélyhelyzet tanulságai a polgári peres eljárások tekintetében. In: *Közjogi Szemle*, 2020/3., 86-92. o.

⁸ Németh János - Varga István (szerk.): Egy új polgári perrendtartás alapjai. HVG-ORAC, Budapest, 2014.

⁹ Wopera Zsuzsa (szerk.): Kommentár a polgári perrendtartáshoz Wolters Kluwer Hungary Kft. Budapest, 2019 355.o.

¹⁰ A rendkívüli ítélkezési szünet során ellátandó bírósági igazgatási és ügyintézési feladatokról szóló 35.SZ/2020. (III. 15.) OBHE határozat 4. pontja.

arra, hogy a Pp. 148. §-a¹¹ számos olyan kivételt tesz, amikor az ítélkezési szünet alatt is tartható tárgyalás.

Azonban az ítélkezési szünet általános szabályaival ellentétben az OBH elnöke határozattal mondta ki, hogy civilisztikai ügyekben az órákban, napokban és munkanapokban meghatározott határidők a rendkívüli ítélkezési szünet elrendelésével megszakadnak és a rendkívüli ítélkezési szünet megszűnését követő napon újrakezdődnek.¹²

Az OBH elnöke a Pp. eljárás félbeszakadásának szabályaihoz¹³ hasonló intézkedést vezetett be, a már korábban bevált hagyományos ítélkezési szünet rendelkezéseivel ellentétben. A cél, véleményem szerint az volt, hogy a bíróságokon az ügyfelekkel való személyes érintkezést beszüntesse a rendkívüli ítélkezési szünet tartama alatt, azonban álláspontom szerint ez szerencsésebb lett volna annak kimondásával, hogy a bíróságok a rendkívüli ítélkezési szünet tartama alatt polgári peres és nemperes eljárásokban tárgyalást, vagy személyes meghallgatást nem tarthatnak.

Ezt a fogalomzavart szüntette meg az OBH elnöke azzal, hogy határozatát már másnap hatályon kívül helyezte, arra hivatkozással, hogy civilisztikai ügyekben a határidők számítására normatív szabályozás készül,¹⁴ amely már a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló készülő kormányrendelet rendelkezéseit vetítette előre.

Talán célszerű lett volna bevárni a jogalkotói lépést azért is, mert ebben elkerülhető lett volna az utólag feleslegesnek tűnő több ezer bírósági intézkedés (végzés) megtétele, mint például az is, hogy a bíróság több ezer perben tájékoztatta a feleket a rendkívüli ítélkezési szünet elrendeléséről, és az eljárások félbeszakadásának tömeges megállapítása is. Ez utóbbiakra amiatt került sor, mert az OBH elnöke¹⁵ határozatában kimondta, hogy azokban a peres ügyekben, ahol a tárgyalás kitűzésének lenne helye, avagy már ki van tűzve, ott sor kerülhet az eljárás félbeszakadásának megállapítására.¹⁶

3. A veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet

A fenti jogalkotási úrt töltötte be és teremtett egyértelmű eljárásjogi helyzetet a veszélyhelyzeti jogalkotás egyik első és jelentős szabályozása - a veszélyhelyzet ideje

¹¹ Az ítélkezési szünet tartama alatt is lehet tárgyalást tartani, ha törvény valamely eljárásra vagy valamely perceselemre soron kívül történő eljárást ír elő, vagy a felek ezt közösen kérték, vagy törvény azt kizárja. (Pp. 148. § (3))

¹² 37.SZ/2020. (III. 17.) OBHE határozat II.1. pontja

¹³ Pp. 119. §

¹⁴ 39.SZ/2020. (III. 18.) OBHE határozat

¹⁵ 37.SZ/2020. (III. 17.) OBHE határozat II. pontja

¹⁶ A korábbi joggyakorlat ezzel ellentétes volt: A felek jogérvényesítését segítő a bíróság figyelmeztetni köteles őket arra, hogy az ítélkezési szünet szabályai nem alkalmazandók. [Lásd: BDT2020. 4247.] Az ítélkezési szünet az eljárási határidők folyására van kihatással, így az nem számít bele a keresetindítási határidőbe. (KGD2012. 101.)

alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló a 74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Veir) 11. alcíme, amely a polgári peres és bírósági polgári nemperes eljárásokra vonatkozó rendelkezések eltérő alkalmazásáról rendelkezik, tekintettel arra, hogy a jogalkotó feladata volt a „különleges jogrend” körülményeihez igazodva szabályozni az egyes jogintézményeket, és eloszlanni a felmerülő jogértelmezési aggályokat.¹⁷

A Veir. érdekessége, hogy 2020. március 31. napjának 15 órájkor lépett hatályba¹⁸ és egészen a veszélyhelyzet megszüntetéséig, 2020. június 17 napjáig maradt hatályban, amikor is a 282/2020 (VI.17.) Korm. rendelet hatályon kívül helyezte. A Veir. rendelet hatályba lépését követően a Kormány nem hosszabbította meg a rendkívüli ítélkezési szünetet elrendelő kormányrendelet hatályát, ezáltal a rendkívüli ítélkezési szünet 2020. március 31-én 15 órakor megszűnt.

A rendelet fő célkitűzése egy olyan kivételes eljárási rend megteremtése volt, amely a személyes kapcsolattartások számának teljes leredukálása mellett alkalmas volt arra, hogy biztosítsa a felek bírósághoz fordulásának jogát, és a perek elhúzódsának a megakadályozását.

A Veir megalkotásának alapvető célja az volt, hogy a veszélyhelyzet idejére – a bíróságok működését biztosítva – a „személyes kontaktokat” úgy csökkentse, és úgy teremtsen meg a bírósági eljárás lefolytatásának feltételeit, hogy a másodfokú és a felülvizsgálati eljárásra - főszabályként - előírta a tárgyalás mellőzésével történő ügyintézés.

A Veir. polgári eljárásokra vonatkozó rendelkezései egyértelművé tették a rendelkezések tárgyi hatályát és eloszlatták az addigi bizonytalanságot a tekintetben, hogy általánosságban mind a polgári peres és a nemperes eljárásokra is alkalmazni kell e rendelkezéseket. A jogalkotó az egyes nemperes eljárások vonatkozásában ugyanakkor kivételeket fogalmazott meg, mint ahogy ez történt például az egyes közjegyzői nemperes eljárások vonatkozásában is, amelyek külön szerkezeti egységben kerültek elhelyezésre a Veir.-ben.

Tekintettel arra, hogy a veszélyhelyzet kezdetétől – és jelenleg is – a polgári perek egy részére a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: 1952-es Pp.), más részükre a Pp. szabályait kell alkalmazni, ezért a Veir. 11. alcíme alatti rendelkezések is figyelembe vették a két eljárásrendet. A veszélyhelyzet ideje alatt az 1952-es Pp., valamint a rendelkezéseit a rendeletben foglalt eltérésekkel kellett alkalmazni.

¹⁷ A Veir szabályozása mellett, annak rendelkezését követve a Kúria 1/2020 (IV. 23.) KK vélemény is segítette rendezni a veszélyhelyzet elrendelésétől, valamint a rendkívüli ítélkezési szünet tartama alatti határidők számítását

¹⁸ 74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet 95.§ (1) bekezdés.

4. A Veir. rendelkezései kontra a bírósághoz fordulás jogának érvényesülése?

A bírósághoz fordulás joga Magyarország Alaptörvényében¹⁹ is megjelenik, amely a korábbi alkotmánybírói határozatokat is figyelembe vette. A polgári eljárásjog szemszögéből az Alaptörvényből eredő alapjognak több fogalmi összetevője van, amelyek nem a Pp.-ben, hanem az Alaptörvényben keresendők, tekintettel arra, hogy az igazságszolgáltatási (általános) alapelvek az igazságszolgáltatás valamennyi ágában (büntető, polgári és közigazgatási bírászkodás) érvényesülnek.²⁰

A bírósághoz fordulás jog részben a peres eljárás szabályaiban manifesztálódik, amelyben a perbe vitt jogok és kötelezettségek elbírálása, amely a törvény által felállított független és pártatlan bíróságok elbírálása útján történik; tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül.²¹

Az Alkotmánybírói bíróság a tisztességes eljárásról való jog vonatkozásában kifejtette, hogy a „tisztességes eljárás (fair trial) olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek a figyelembevételével lehet csupán megítélni.”²² A tisztességes eljárásról való jog részjogosítványai többek között a bírósághoz fordulás joga, a tárgyalás igazságossága, a tárgyalás nyilvánosságának és a bírói döntés nyilvános kihirdetésének a követelménye, a törvény által létrehozott bíróság, a bírói függetlenség és a pártatlanság kívánalma, továbbá az ésszerű határidőn belüli elbírálás követelménye, valamint a fegyverek egyenlősége.²³

Az Alaptörvény a bírósághoz fordulás jogának fogalmi tartalmi elemeit nemzetközi emberi jogi szerződések tartalmából kiindulva határozza meg.²⁴

A fegyverek egyenlőségének egyik feltétele, a felek mindegyikének személyes jelenléte az eljárási cselekmények során.²⁵

A tisztességes eljárás követelménye a tárgyalás nyilvánosságának biztosítása is, amely csak törvényben meghatározott esetekben korlátozható, így az eljáró bíróság az ítéletet akkor is nyilvánosan köteles kihirdetni, ha a tárgyalásról a nyilvánosságot kizárta.²⁶

A jogorvoslathoz való jog értelmezése kapcsán az Alkotmánybírói bíróság számos határozatában kifejezésre juttatta, hogy a jogorvoslathoz való jog csak akkor

¹⁹ Magyarország Alaptörvénye XXVIII. cikkének (1) bekezdése: „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el”.

²⁰ Wopera Zsuzsa: Alapvetések. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Kommentár a polgári perrendtartáshoz Wolters Kluwer Hungary Kft. Budapest, 2019. 35. o.

²¹ A peres eljárások számához képest azonban nagyobb tömegben érvényesülnek a fizetési meghagyásos eljárásokban, valamint a fizetési meghagyásos eljárásokból perré alakult eljárásokban is. ld. Wopera Zsuzsa (szerk.): Kommentár a polgári perrendtartáshoz Wolters Kluwer Hungary Kft. Budapest, 2019., 695.-719. o.

²² 2/2017. (II. 10.) AB határozat.

²³ 22/2014. (VII. 15.) AB határozata; 24/2018. (XII. 28.) AB végzés.

²⁴ A tisztességes eljárás (fair trial) az Alkotmánybírói bíróság álláspontja szerint olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet csupán megítélni. Ezért egyes részletek hiánya ellenére éppúgy, mint az összes részletszabály betartása dacára lehet az eljárás méltánytalan vagy igazságtalan, avagy nem tisztességes. (6/1998. (III. 11.) AB határozat)

²⁵ 6/1998. (III. 11.) AB határozat

²⁶ 58/1995. (IX. 15.) AB határozat

érvényesül teljes egészében és maradéktalanul, ha a fellebbviteli fórumnak érdemi jogosítványai vannak az alapeljárás vizsgálatára és az abban meghozott döntés módosítására.²⁷

Azonban bírósághoz fordulás joga nem tekinthető korlátozhatatlan alapjognak, mint arra az Alkotmánybíróság rámutatott.²⁸

A fenti alkotmányos alapelvek a veszélyhelyzetben nem teljes körűen és korlátlanul érvényesülhetnek, éppen az élet és egészség védelme érdekében, azonban a korlátozások (a fentebb említett kritikai észrevételekkel) mindenféleképpen indokoltak voltak.

A Veir. különösen a perfelvételi szakra, az érdemi tárgyalás elektronikus úton való megtartására, a határidők számítására és a másodfokú eljárásra tartalmaz eltérő szabályokat, amelyeknek egy része az I. Pp. novellával a rendes peres eljárási szabályok közé is beiktatásra került.

A különleges jogrend a peres eljárásokat érintő általános szabályozás körében az élet és egészség védelme érdekében meghatározta, hogy az eljárás szünetelésének a felek közös kérelmére korlátlan számban van helye. Emellett rendezte a rendkívüli ítélezési szünet határidőkre gyakorolt hatását, valamint azt is, hogy mi a teendő abban az esetben, ha olyan személy vesz részt a polgári perben, aki járványügyi intézkedés hatálya alatt áll.

Ugyancsak a személyes érintkezés csökkentését szolgálja az a rendelkezés, hogy az első fokon eljáró bíróság - törvény eltérő rendelkezése esetében is - egy hivatásos bíróból áll.

Fontos újítás (mely az I. Pp. novellában is szerepel), hogy a veszélyhelyzet ideje alatt a keresetlevelet, a keresetet tartalmazó iratot, a viszontkeresetlevelet, a beszámítást tartalmazó iratot és az írásbeli ellenkérelmet a jogi képviselő nélkül eljáró fél kizárólag írásban, de a jogszabályban előírt nyomtatvány alkalmazása nélkül is előterjesztheti. Valamint az is, hogy a jogi képviselő nélkül eljáró fél által előterjesztett keresetlevél nem tartalmazza a kötelező tartalmi elemeket vagy alaki kellékeket, a bíróságnak a hiánypótlásra felhívó végzésben a keresetlevél valamennyi hiányosságát fel kell tüntetnie, és a bíróságnak részletes, a fél jogban való járatlanságához igazodó teljes körű tájékoztatást kell adnia a hiányok pótlására vonatkozóan. Ennek eredménytelensége esetén van csak helye visszautasításnak.

A veszélyhelyzet ideje alatt a beadványok a bírósági kezelőirodán személyesen nem voltak adhatók be, azokat a bíróság bejáratánál lévő, zárt gyűjtőszekrényben kellett elhelyezni. A személyes ügyfélfogadás hiánya és az „iratkarantén” részben csökkentette az ügyfelek közvetlen kapcsolattartását a bíróságokkal, azonban tekintettel a rendkívüli ítélezési szünet időtartamára, ezen intézkedések során megnövelt peridőtartam – meggyőződésem szerint – nem állt a perindítás és az ésszerű időn belüli befejezések akadályává.

Az Alaptörvényben garantált alapjogok veszélyhelyzetre tekintettel történő korlátozhatóságával kapcsolatban, a szükségesség-arányosság kérdésében az Alkotmánybíróság 8/2021. (III. 2.) AB határozatának 140. pontjában arra az álláspontra helyezkedett, mely szerint „a veszélyhelyzetet előidéző (világ)járvány,

²⁷ 5/1992. (I. 23.) AB határozat

²⁸ 9/1992. (I. 30.) AB határozat

az az elleni védekezés gazdasági és társadalmi hatásai túlmutatnak a veszélyhelyzet időtartamán, a negatív hatások elhárítása, az ennek érdekében tett intézkedések ezért lehetnek tartós, vagy akár végleges hatású intézkedések is.”

5. Perfelvétel a Veir. hatálya alatt

A perfelvételi szaknak különleges jelentősége van a polgári peres eljárásban. Az 1952-es Pp. egységes perszerkezetet alkalmazott, mely megengedte a feleknek, hogy a teljes elsőfokú eljárás során - szóban vagy írásban - bármikor előadják, módosítsák, kiegészítsék tény- és jogállításaikat, jogi érveiket, kérelmeiket, bizonyítékaikat és indítványait, vagy vitássá tegyék az ellenfél által e körben előadottakat. Ennek a hátránya, hogy a bíróság szükségképpen később és rendszerezetlenül jut a releváns információk birtokába, nehezebb átlátni a peranyagot és megállapítani a jogvita mibenlétét, valamint kiszámíthatatlanná teszi a per menetét.

Ezzel szemben a Pp. a perindítási szakban szabályszerűen előterjesztett, azaz perfelvételre alkalmas kereset közlését követően a Pp. a peres eljárást időben és funkcióját tekintve is két részre bontja. Az első a perfelvételi szak, a második az érdemi tárgyalási szak, melyeket a bíróság perfelvételt lezáró végzése választ el egymástól (percezúra). A perfelvételi szaknak az a szerepe, hogy az eljárás e részében a bíróság irányításával és szükség szerinti közrehatása mellett - mind a felperes keresete, mind az alperes esetleges ellenkövetelése vonatkozásában - meghatározásra és véglegesítésre kerüljön a felek közötti jogvita tartalma és keretei. Ennek során kell a feleknek a bíróság elé tárnai, hogy van-e, illetve miben áll jogvitájuk és erről mely peranyag alapján kívánják a bíróság döntését. Az ezt követő érdemi tárgyalási szak szerepe, hogy a perfelvételi szakban azonosított jogvita és felek által előadott peranyag keretein belül a bíróság a szükséges és célirányos bizonyítást lefolytassa és az érdemi döntést meghozza. A Pp. - számos részletszabályban kifejezésre jutó - két koncepcionális változást vezet be: egyrészt a peranyagot a felek főszabály szerint nem a teljes elsőfokú eljárás során, az elsőfokú tárgyalás berekesztéséig adhatják elő; másrészt a peranyag szolgáltatása sem bármikor és bármilyen módon, hanem a bíróság által irányított, valamint a törvény által a felek eljárási cselekményeire megfogalmazott követelmények szerinti feszes permenetben történhet.²⁹

A Veir. főszabályá tette a vírushelyzetre tekintettel a Pp.-ben egyébként is rendelkezésre álló perfelvételi útvonal alkalmazását, mely szerint a Pp. hatálya alá tartozó peres eljárásokban a perfelvételt a perfelvételi tárgyalás mellőzésével, pusztán iratok beadásával kellett lefolytatni.³⁰ A bíróság a felek kérelmére sem

²⁹ Zsitva Ágnes: Elsőfokú eljárás, In: Kommentár a polgári perrendtartáshoz (szerk. Wopera Zsuzsa) online kommentár, Wolters Kluwer

³⁰ Pp. 187. § [A perfelvétel módjának meghatározása]

A bíróság a keresettel szembeni írásbeli ellenkérelem előterjesztését követően, az ügy körülményeitől függően meghatározza a perfelvétel módját, amely a következő lehet:

- a) a perfelvételi tárgyalás kitézése előtt további írásbeli perfelvételt rendel el,
- b) kitézi a perfelvételi tárgyalást, vagy

tarthatott perfelvételi tárgyalást.

A bíróság a perfelvétel lezárása előtt a feleket erre írásban figyelmeztette és lehetőséget biztosított további nyilatkozatok írásban történő megtételére. A bíróság a perfelvétel lezárását írásban közölte a felekkel.

A bíróság – szükség esetén – további nyilatkozatok írásban történő benyújtására is felhívhatta a feleket. Ha a jogi képviselő vagy a fél személyes meghallgatását tartotta szükségesnek a bíróság, a nyilatkozatokat írásban kellett beszerezni, vagy a személyazonosítást lehetővé tevő elektronikus eszköz igénybevétele útján és szükség szerint jegyzőkönyvben rögzíteni. Ezeket a rendelkezéseket a személyi állapotot érintő perekben is alkalmazni kellett.

6. Az érdemi tárgyalás a Veir. alatt

A Veir. különbséget tett a perfelvételi és az érdemi tárgyalás szabályai között, mivel az érdemi tárgyalás közvetlen eljárását megtartotta. A Pp. hatálya alá tartozó peres eljárásokban az érdemi tárgyalást, az 1952-es Pp. hatálya alá tartozó perekben a tárgyalást lehetőség szerint elektronikus hírközlő hálózat vagy más elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz útján kellett megtartani.

Ha ennek feltételei nem voltak biztosítottak a tárgyalás megtartása helyett, a tárgyaláson felveendő nyilatkozatokat a bíróság írásbeli formában szerezte be, vagy a személyazonosítást lehetővé tevő elektronikus eszköz igénybevétele útján és szükség szerint jegyzőkönyvben rögzítette.

Ha az eljárási cselekmény lefolytatása olyan személyes közreműködését igényelt, és az a fentiek alapján nem volt foganatosítható, a bíróság a továbbiakban a tárgyaláson kívüli, valamint a foganatosítható eljárási cselekményeket folytatta le.

Ha ezeket az eljárási cselekményeket a bíróság lefolytatta, vagy nem volt ilyen lefolytatandó eljárási cselekmény, ettől az időponttól a személyes közreműködést igénylő eljárási cselekmény akadályának elhárultáig vagy a veszélyhelyzet megszűnéséig tartó időszak a határidőkbe nem számított bele. A bíróság végzésben állapította meg az akadály bekövetkezésének időpontját, valamint tájékoztatást ad a jogkövetkezményekről.

A Kúria egyeztetett az E- tárgyalás szabályait egységes keretek között tartani, így került sor a 2/2020. (IV.30) PK vélemény megalkotására, mely az E-tárgyalás megtartásának feltételeit szabályozza, tekintette arra, hogy a Veir. nem határozta meg az E-tárgyalás tartásának részletes szabályait.

A Veir. 21. § (3) bekezdése alapján a civilisztikai ügyekben a tárgyalást lehetőség szerint elektronikus hírközlő hálózat vagy más elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz útján kell megtartani. Az elektronikus hírközlő hálózat igénybevételét a polgári perrendtartás szabályozza. Bár a Veir. nem utal ezek alkalmazására, célszerű ezt a szabályozást is figyelembe venni a más elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz útján tartott tárgyalásoknál.

c) a perfelvételi tárgyalás mellőzésével jár el.

A bíróságok egységesen a Skype for Businessst alkalmazzák azon eljárási cselekmények esetében, ahol a személyes közreműködés ilyen módon kiváltható. A Skype for Business ugyanis alkalmas a személyazonosítás biztosítására, ha a technikai feltételek a bíróságon adottak.

E-tárgyalás csak akkor tartható, ha erre a bíróság tagjain kívül minden – a tárgyalásra kötelezően idézendő – személynek rendelkezésére áll az ehhez szükséges technikai feltétel. Ezt a tárgyalásra idézendő személyek előzetes nyilatkozata alapján lehet megállapítani. Az eszköz, illetve a program fajtája között a felek nem válogathatnak, azt a bíróságnak kell előre meghatározni.

A bíróságnak hivatalból kell vizsgálnia ezeket a feltételeket, és ha minden érintettnek rendelkezésére áll, - a Veir. eltérő rendelkezése hiányában – hivatalból köteles e-tárgyalást tartani. A Veir. megalkotásának célja, a személyes kontaktusok elkerülése ugyanis ezzel biztosítható.

A felek, közreműködők és más személyek részvételének a Skype útján tartott e-tárgyaláson az a feltétele, hogy a bíróság felhívására előzetesen bejelentsek az e-mail címüket, valamint, hogy rendelkezzenek internet kapcsolattal és olyan mobil eszközzel, amely alkalmas a kép és hang továbbítására.

Az elektronikus kapcsolattartásra kötelezettek akkor is fel kell hívni, hogy nyilatkozzanak arról: a technikai feltételek rendelkezésükre állnak-e, ha a bíróság ismeri az e-mail címüket, mert abból a feltételek megléte még nem következik automatikusan.

Annak nincs akadálya, hogy a jogi képviselő nyilatkozzon a fél, illetve a tanúként bejelentett személy vonatkozásában is ezekről a feltételekről, amennyiben ismeri ezeket.

Ha a fél és a jogi képviselője vállalja, hogy egy helyiségben tartózkodik és ugyanazt az eszközt használja, ez önmagában nem akadályozza az E-tárgyalás megtartását. Lehetnek olyan esetek, amikor a bírónak a rendelkezésére álló egyéb adatok ismeretében egyedileg kell arról döntenie, hogy fennállnak-e a technikai feltétel (ilyen lehet például, ha a felek az egyező akaratnyilvánítással történő házasság felbontása iránti perben bejelentik, hogy bár külön e-mail címmel rendelkeznek, de egy lakásban élnek, és csak egy ilyen eszközük van, amelyen közösen kívánnak nyilatkozni). A Pp. alapján indult perekben célszerű ezeket az adatokat, nyilatkozatokat már a perfelvétel lezárását megelőzően beszerezni, mivel a Veir. 21. § (2) bekezdése alapján nem tartható perfelvételi tárgyalás, a nyilatkozatokat pedig írásban kell megtenni. Tanúbizonyítás esetén is célszerű már a perfelvételi szakban megkövetelni a féltől ezeknek az adatoknak a bejelentését, ha pedig a fél nem ismeri, felhívható írásban is a tanú ennek bejelentésére. Ez nem minősül a tanúbizonyítás lefolytatásának, amire az érdemi tárgyalási szakban kerülhet sor, ugyanakkor elősegíti az eljárás észszerű időn belüli befejezését.

Ha a bíróság a szakértőt a szakvélemény írásbeli előterjesztésére hívja fel, szükséges arra is kitérni, hogy az E-tárgyalás tartásához szükséges technikai feltételekről nyilatkozzon a szakvéleménye előterjesztésekor.

Az E-tárgyalás megtartása akkor mellőzhető, ha az ehhez szükséges technikai feltételek nem biztosítottak. Ebben az esetben a nyilatkozatokat írásban vagy a személyazonosítást lehetővé tevő más elektronikus eszköz igénybevétele útján kell

beszerezni, és ez utóbbi esetben szükség szerint jegyzőkönyvet is kell készíteni.

Az E-tárgyalás megtartása akkor is mellőzhető, ha az eljárási cselekmény lefolytatása olyan személyes közreműködést igényel, ami a Veir. 21. § (3) bekezdése szerinti módon nem foganatosítható. Ez esetben a Veir. 21. § (4) bekezdése szerint kell eljárni.

Az E-tárgyalásoknál továbbra is alkalmazni kell – a Veir.-ből fakadó eltérésekkel – a tárgyalásra szóló idézés perrendi szabályait, ezért e-tárgyalás kitűzése esetén sem mellőzhető az idézés.

Az idézésen a tárgyalás helye helyett értelemszerűen a tárgyalás megtartásának a pontos módját kell feltüntetni. A tárgyalásra idézett személyeket célszerű tájékoztatni, hogy a megjelölt kép és hang továbbítására alkalmas eszköz kizárólag csak a tárgyalás idejére vehető igénybe a bírósággal történő kommunikáció céljából, a tárgyalásról tilos kép- és hangfelvétel készítése. Az idézésben a címzettnek nem kell előírni az eszköz és a program használatának a módját, de arról tájékoztatni kell, hogy a „skype értekezlet”-ről külön kap egy linken értesítést, valamint célszerű mellékelni az OBH által készített tájékoztatónak a „skype értekezlethez való becsatlakozás külsős ügyfeleknek” szóló leírást.

Az E-tárgyaláson is lehetséges a peres felek és a tanú (tanúk) szembesítése, mivel nem kell fizikailag egy térben lenniük. Erre akkor nem kerülhet sor, ha a tanú nem rendelkezik olyan e-eszközzel, amelyen keresztül a meghallgatása foganatosítható. Tanúk esetén az azonosításhoz akár az idézésben is adható olyan „kód”, amellyel ellenőrizhető a személyazonosságuk a személyi adataikon túlmenően.

A Veir. 28. § (2) bekezdése alapján a bíróság az ítéletet tárgyaláson kívül hozza meg. Ezért a bíró az E-tárgyaláson – ha ennek fennállnak a feltételei – be is rekeszti a tárgyalást, az ítélet kihirdetésére viszont már nem kerül(het) sor.³¹

7. A perorvoslatokra vonatkozó különös Veir. rendelkezések

Ha a perben a veszélyhelyzet kihirdetése előtt még megtartott tárgyalás elhalasztását követően a veszélyhelyzet ideje alatt további eljárási cselekmény foganatosítása nem szükséges, vagy a bíróság a további eljárási cselekményeket az e rendelet szabályai szerint foganatosította, a bíróság írásban figyelmezteti a feleket a tárgyalás berekesztésére, és lehetőséget biztosít további nyilatkozatok írásban történő megtételére. A bíróság az ítéletet tárgyaláson kívül hozza meg. A fellebbezési és a felülvizsgálati eljárásokban a felek tárgyalás tartását nem kérhetik. A bíróság a fellebbezési és felülvizsgálati eljárásokban a korábbi kérelem alapján már kitűzött tárgyalások esetében is dönthet a tárgyaláson kívüli elbírálásról. A bíróság e döntéséről soron kívül értesíti a feleket. A bíróság értesítését követően a felek 15 napon belül benyújtott közösen kérhetik, hogy a bíróság írásban nyilatkoztassa meg őket, vagy személyazonosság ellenőrzésére alkalmas távközlési eszköz útján hallgassa meg.

³¹ 2/2020. (IV.30) PK vélemény

Az első veszélyhelyzet alatti ítélkezési gyakorlatot a Kúria Polgári Kollégiuma is segítette. E körben említésre méltó az 1/2020. (IV. 30) PK vélemény, mely a másodfokú eljárásban ad iránymutatást a tárgyalás megtartásának mellőzéséről. A Veir. megalkotásának alapvető célja az volt, hogy a veszélyhelyzet idejére - a bíróságok működését biztosítva - a „személyes kontaktokat” úgy csökkentse, és úgy teremtsen meg a bírósági eljárás lefolytatásának feltételeit, hogy a másodfokú (felülvizsgálati) eljárásra - főszabályként - előírta a tárgyalás mellőzésével történő ügyintézés. Ennek megfelelően az a következtetés vonható le, hogy a perorvoslati bíróságnak főszabályként hivatalból mellőznie kell a tárgyalás kitűzését. Kivételt jelent a tárgyaláson kívüli elbírálás főszabálya alól a Pp. hatálya alá tartozó ügyekben is az az eset, amikor a másodfokú bíróság a Pp. 376. § (1) bekezdés c) pontja alapján dönt úgy, hogy a bizonyítás foganatosítása érdekében a veszélyhelyzet ellenére is elengedhetetlen a tárgyalás tartása, illetve ez okból a tárgyaláson kívüli elbírálás során is áttérhet a tárgyaláson való elbírálásra. A feleket ilyen döntés esetén a Veir. 29. § (2) bekezdésében szabályozott esetkörrel megegyezően tájékoztatni kell arról is, hogy ez az adott helyzetben a Veir. 21. § (3) és (4) bekezdése szerinti eljárást jelenti.

8. Összegzés

Valószínűleg nem a veszélyhelyzettel összefüggő átmeneti szabályokról szóló 2021. évi XCIX törvény a veszélyhelyzeti jogalkotás utolsó láncszeme, az igazságszolgáltatás még számos kihívás előtt áll. Azonban az elmúlt két év tendenciái alapján megállapítható, hogy veszélyhelyzeti jogalkotás elsődleges célja az volt, hogy a járványügyi helyzetre tekintettel is biztosítsa a jogkeresők bírósághoz fordulása jogának gyakorlását, továbbá azt, hogy a folyamatban lévő ügyek a veszélyhelyzet megszűntetését követően is zökkenőmentesen folytathatóak legyenek. A tisztességes eljáráshoz való jog gyakorlásának járványhelyzetre tekintettel történő ésszerű korlátozása legitim célon alapult, így szükségesnek és arányosnak tekinthető. Álláspontom szerint, a bírósághoz fordulás joga, és a felek joga a perek ésszerű időtartamon belül történő elbírálásához nem sérülhetett a veszélyhelyzet idején sem, amennyiben mind a bíróságok, mind az eljárásban részt vevő felek (és azok jogi képviselőik) betartották a különös eljárásjogi rendelkezéseket. Az is megállapítható, hogy a veszélyhelyzeti jogalkotás talaján kialakuló joggyakorlat pozitívan hathat az elektronikus eszközök igénybevételére a polgári perekben, szélesebb körben biztosítva az E-tárgyalások igénybe vételének lehetőségét.

Irodalomjegyzék

- Horváth Attila: A veszélyhelyzet közjogi és jogalkotási dilemmái - Mérlegen az Alaptörvény 53. cikke Közjogi Szemle 2020/4., 17-25. o.)
- Németh János - Varga István (szerk.): Egy új polgári perrendtartás alapjai. HVG-ORAC, Budapest, 2014.

-
- Rainer Lilla: A veszélyhelyzet tanulságai a polgári peres eljárások tekintetében *Közjogi Szemle*, 2020/3., 86-92. o.)
 - Wopera Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartáshoz* Wolters Kluwer Hungary Kft. Budapest, 2019.
 - Wopera Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez* Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2017.
 - Rimaszécsi János: *A bírósághoz fordulás joga, mint alkotmányos alapjog (K R E - D I T 2 0 2 1 / 2)*
 - Kiss Anna: *A független és pártatlan bírósághoz való jog.* jogászvilág.hu, 2021. október 15.
 - http://real.mtak.hu/133106/1/MFI-TK04-Kulonleges_jogrend_00_web_6_fejezet1.pdf
 - http://real.mtak.hu/34759/1/vegleges_jakab_till_kulonleges_jogrend_tankonyv_fejezet_lead.pdf
 - https://hvgorac.hu/Osztovits_Andras_Online_birosagok_es_az_igazsagszolgalta_tashoz_valo_jog_esely_vagy_veszely
 - https://kuriaidontesek.hu/hu_HU/-ujraindulo-birosagok-digitalis-igazsagszolgalatas-veszelyhelyzet-idejen
 - <https://birosag.hu/hirek/kategoria/ugyfeleknek/ugyfeltajekoztato-birosagok-mukodese-rendkivuli-itelkezesi-szunet>
-
-